

- В. П. Якобчук,
к. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0003-2147-7994*
- А. Б. Войтенко,
к. держ. упр., Заслужений юрист України, професор кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0001-8661-2101*
- Н. С. Пугачова,
асистент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0002-9101-1148*
- С. В. Безносюк,
начальник Управління з питань цивільного захисту населення
та оборонної роботи, Житомирська обласна державна адміністрація
ORCID ID: 0000-0002-5163-5175,*
- О. В. Кравець,
Головне управління ДСНС України у Житомирській області
ORCID ID: 0000-0002-5698-3670*

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.11—12.88

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ РЕГІОНУ

- V. Yakobchuk,
PhD in Economics, Professor, Head of the Department of Economic Theory,
Intellectual Property And Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr
- A. Voytenko,
PhD in Public Administration, Professor of the Department of Economic Theory,
Intellectual Property And Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr
- N. Puhachova,
Assistant of the Department of Economic Theory, Intellectual Property
And Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr
- S. Beznosiuk,
Head of the Department for Civil Protection and Defense
of the Zhytomyr Regional State Administration, Zhytomyr
- O. Kravets,
Main Directorate of the SES of Ukraine in Zhytomyr Region

INNOVATIVE MECHANISMS FOR EFFECTIVE CIVIL SECURITY MANAGEMENT IN THE REGION

Досліджено основні наукові підходи до формування системи цивільної безпеки на територіальному рівні, визначено механізми та інструменти публічного управління цивільним захистом населення та територій від надзвичайних ситуацій. Акцентовано увагу на пріоритетних напрямках публічної політики у сфері цивільної безпеки розвитку територіальних громад та механізмів її реалізації. Відображено позитивний досвід демократичних країн формування системи цивільної безпеки на регіональному рівні, врахування якого дозволить підвищити рівень надійності єдиної державної системи цивільної безпеки.

Дослідження показало, що формування ефективної системи цивільної безпеки в територіальних громадах сприятиме успішній реалізації державної політики цивільного захисту як населення так і громад. Результативність створення системи залежить від чіткого визначення та розподілу повноважень, ресурсів і функцій між суб'єктами управління усіх рівнів для забезпечення системного підходу щодо планування і реалізації заходів посилення цивільної безпеки, вирішення проблеми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Завершальний етап реформування адміністративно-територіального устрою в Україні, повинен супроводжуватись радикальними управлінськими, економічними та структурно-функціональними змінами в організації діяльності органів місцевого самоврядування з питань цивільної безпеки. Таким чином, формування системи цивільної безпеки територіальних громад своєчасною посилить інституційну здатність місцевої влади щодо захисту населення їх територій.

Пріоритетними напрямками вирішення цієї задачі є утворення на рівні територіальних громад дієвих служб цивільної безпеки із швидким попередженням і реагуванням на надзвичайні ситуації, розбудова місцевих ланок цивільної безпеки. Важлива роль системи цивільної безпеки на місцях полягає у створенні розгалуженої системи підрозділів місцевої пожежної охорони, які здатні у найкоротший час прибути до місця події, організація активного добровольчого руху, запровадження системи європейських стандартів.

The main scientific approaches to the formation of the civil security system at the territorial level have been studied, mechanisms and tools for public management of civil protection of the population and territories from emergencies have been determined. Attention is paid to the priority directions of public policy in the field of civil security of the development of territorial communities and mechanisms for its implementation. The positive experience of democracies in the formation of a civil security system at the regional level is reflected, taking into account which will increase the level of reliability of the unified state civil security system.

The study showed that the formation of an effective system of civil security in territorial communities will contribute to the successful implementation of state policy of civil protection for both the population and communities. The effectiveness of the system depends on a clear definition and distribution of powers, resources and functions between governments at all levels to ensure a systematic approach to planning and implementing measures to strengthen civil security, address the protection of the population and territories from emergencies.

The final stage of reforming the administrative-territorial system in Ukraine should be accompanied by radical administrative, economic and structural-functional changes in the organization of local government activities on civil security. Thus, the formation of a civil security system of territorial communities in a timely manner will strengthen the institutional capacity of local authorities to protect the population of their territories.

Priority areas for solving this problem are the establishment of effective civil security services at the level of territorial communities with rapid warning and response to emergencies, the development of local civil security units. An important role of the local civil security system is to create an extensive system of local fire brigades that can arrive at the scene in the shortest possible time, organize an active volunteer movement, and introduce a system of European standards.

Ключові слова: цивільна безпека, захист, надзвичайна ситуація, державна політика, публічне управління, система, структура, територіальна громада.

Key words: civil security, protection, emergency, state policy, public administration, system, structure, territorial community.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Попередження безпеки та захист від загроз, це найбільш актуальна проблема у вирішенні якої повинні бути зацікавлені всі інститути державного управління та місцевого самоврядування. З іншого боку, забезпечен-

ня абсолютної безпеки особи, суспільства, території практично неможливо, в повсякденному житті небезпеки присутні завжди і мова повинна йти про її мінімізацію для людини і суспільства. Так, науково-технічний прогрес позитивно впливає на добробут людини, покращення якості життя, умови праці, розвиток промислового та сільського виробництва, з іншого боку, в сучасному світі, під впливом розвитку НТП з'явилися вкрай негативні тен-

денції для природи і людини, зросли антропогенні небезпеки, природні, техногенні та екологічні катастрофи, які мають руйнівний ефект та величезні втрати. Крім того, все більше починають домінувати політичні, суспільні, соціально-економічні, воєнні, техногенні, природні чинники виникнення небезпек для життєдіяльності людини, збереження матеріальних та історичних цінностей, навколишнього природного середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Перед державою та регіонами стоїть питання створення системи цивільної безпеки, у формуванні якої особлива роль належить публічним органам в цілому і територіальній системі цивільного захисту зокрема. Науковцями проведено ряд досліджень пов'язаних з актуальними питаннями цивільної безпеки держави, а саме ці питання висвітлені в працях С.О. Андрєєва, С.В. Майстро, Н.В. Григоренка, П.Й. Гучек, О.О. Труша, П.Б. Волянського, Б.М. Данилишина, Н.Г. Клименко, О.Я. Лещенка, С.Ф. Марова, О.А. Мельниченко, але виникнення ряду актуальних проблем формування системи цивільного захисту на територіальному рівні потребують подальших досліджень.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування напрямів формування інноваційних механізмів публічного управління по створенню системи цивільної безпеки регіону з використанням зарубіжного досвіду та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів цивільного захисту населення на територіальному рівні.

Для досягнення мети було визначено ряд завдань: визначити роль інститутів державної влади по формуванню системи цивільної безпеки регіону; проаналізувати механізми інституційного забезпечення функціонування системи цивільного захисту; дослідити інструменти державного управління цивільною безпекою регіонів в зарубіжних країнах; розкрити напрями формування системи цивільної безпеки регіону з використанням досвіду демократичних країн; запропонувати заходи реалізації політики держави по формуванню системи цивільної безпеки. В дослідженні було використано спеціальні та загальнонаукові методи дослідження, структурно-функціональний підхід в дослідженні системи цивільного захисту, аналізу і синтезу при характеристиці небезпек, наукового абстрагування, діалектичний підхід, історичний, порівняльного аналізу, єдності логічного та історичного, аналогії, моделювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Масштаби техногенних та природних катастроф в останні десятиліття можна порівняти з надзвичайними

ситуаціями в період воєнних дій. Зросли загрози тероризму та диверсій, які можуть бути спрямовані на потенційно небезпечні об'єкти та призвести до катастрофічних наслідків, що виходять за межі національних кордонів. Протягом останніх років зросла ступінь тероризму як фактору стратегічних загроз національній безпеці держави. Особливо небезпечним є технологічний тероризм, який включає біологічні, хімічні, вибухові речовини особливо руйнівної сили, посилюється також тероризм кібернетичний та радіологічний. Актуальність питань з забезпечення безпеки життєдіяльності населення на територіальному рівні, також пов'язана з тривалим воєнним конфліктом, під час якого з російської сторони застосовується високоточна зброя, спрямована на ураження важливих об'єктів інфраструктури, економіки та життєзабезпечення населення, інформаційним впливом на мешканців відповідних територій і, як наслідок, необхідністю своєчасного оповіщення населення і відновлення систем життєзабезпечення людей, надання допомоги евакуйованим.

Цивільна безпека — це створення сприятливих, нормальних умов для навколишнього середовища та людини, зниження можливостей для впливу факторів небезпек, які негативно впливають на здоров'я, життя, права власності, законні інтереси громадян. Закон України "Про національну безпеку України" від 21.06.2018 р. визначає пріоритетами національної безпеки України створення екологічних та техногенних безпек населення та суспільства. Також, цим законом визначено цивільний захист як окрему сферу національної безпеки держави, а органи та сили цивільного захисту — окремими суб'єктами забезпечення національної безпеки. Щоб запобігти виникненню надзвичайних ситуацій єдиною державною системою цивільного захисту здійснюється оцінка рівнів ризику, реалізуються правові, соціально-економічні, політичні, організаційно-технічні, технологічні, санітарно-гігієнічні та інші заходи, що спрямовуються на регулювання безпеки. На основі аналізу даних, моніторингу (спостережень), експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій здійснюється завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації [6].

Планування майбутньої діяльності системи цивільного захисту регіону пов'язане з локалізацією і ліквідацією аварійних особливо небезпечних ситуацій, акцентуванням уваги на функціональні і територіальні підсистеми та їх ланки, цільову мобілізацію дій, при активній участі органів місцевої влади, суб'єктів бізнесу через ведення обліку, формування статистичних звітностей, аналіз першопричин надзвичайних ситуацій. Ці дії потребують комплексного наукового та технічного супроводу реалізації політики цивільної безпеки, функціонування відомчих наукових установ та науково-виробничих об'єктів, що погоджені з центральними органами влади та забезпечують безпекові заходи [4].

Реалізація політики держави в сфері цивільної безпеки регіонів можлива при ефективній діяльності системи цивільного захисту на територіальному рівні, яка відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки будь-якої розвиненої країни. Територіальні моделі цивільного захисту європейських країн суттєво відрізняються, проте мають сукупні ключові принципи і цілі —

запобігання, боротьба з наслідками і відновлення безпечності розвитку територій та людини, після катастроф природного і техногенного характеру, незважаючи на причини їх виникнення, з метою захисту основних прав і свобод громадян, їх власності, бізнесової діяльності.

Досвід функціонування системи цивільного захисту у Франції, пов'язаний зі створенням Національного управління цивільного захисту (ЦЗ) і цивільної безпеки МВС, у Великій Британії — Управління ЦЗ при МВС, в Італії — Національна служба ЦЗ під егідою Міністерства ЦЗ, у Німеччині — Федеральне управління ЦЗ, підпорядковане канцлеру. Нідерландська структура цивільного захисту має особливі риси, управління системою ЦЗ здійснюється державними інститутами, держава розділена на 12 округів (відповідно до кількості провінцій), в яких комісар провінції керує діяльністю органів управління ЦЗ, а начальник служби ЦЗ здійснює безпосереднє керування. Відмінною рисою організації є керування бургомістром службами цивільного захисту окремих громад, якому підпорядковуються всі місцеві служби, що забезпечують безпечну життєдіяльність громад: медична, протипожежна, соціального забезпечення та комунальних послуг, поліцейська [1].

Ефективність системи ЦЗ у Німеччині, на місцевому рівні, пов'язана з широкою участю в ЦЗ добровільних організацій та формувань. На державному рівні Міністерство внутрішніх справ здійснює організацію цивільного захисту, при цьому, окремими федеральними міністерствами здійснюється забезпечення заходів ЦЗ, тому створено постійний комітет при МВС, якому є підвідомчі відділи МВС земель. Федеральним управлінням, що здійснює захист при виникненні катастроф, в структурі МВС, забезпечується координація дій органів виконавчої влади, установ та організацій з питань надзвичайних ситуацій, комунального самоврядування. Фундамент системи цивільного захисту складають підрозділи, які входять до Служби захисту від катастроф, якими керує федеральний Союз самозахисту. З цією службою тісно співпрацюють або входять до неї цілий ряд добровільних громадських організацій [7].

Особливістю національної оборони Франції є цивільний захист, керівництво яким, здійснює міністр внутрішніх справ через департамент ЦЗ. В країні утворені спеціальні органи управління НС, а система цивільного захисту підтримується всіма гілками влади, які несуть рівну ступінь відповідальності під час виконання завдань із попередження, реагування на надзвичайні ситуації та події, ліквідації їх наслідків. На регіональному та місцевому рівні керівництво цивільним захистом здійснює голова відповідної адміністрації (префект або мер), який може залучати всі наявні на підвідомчій йому території сили та засоби. Органи управління, сили та засоби, що безпосередньо їх організують та реалізують в мирний час не відрізняються від тих, що будуть використовуватися у воєнний час [1].

Державна політика цивільного захисту, організація планування та забезпечення заходів реагування на надзвичайні ситуації (НС), в тому числі здійснення рятувальних робіт, у Швеції здійснюється Шведським цивільним

агентством на випадок непередбачених ситуацій (далі — MSB). Це агентство взаємодіє з органами місцевого самоврядування та добровільними громадськими організаціями у реалізації свого головного завдання — запобігання НС. У своїй роботі MSB приділяє важливу увагу навчанню населення діям у надзвичайних ситуаціях, в основі якої лежить навчальна, роз'яснювальна та профілактична робота.

Інформаційний та аналітично-дослідницький департаменти є структурними підрозділами агентства, на які покладаються функції з організації інформаційно-аналітичної роботи, забезпечення оповіщення органів державного управління та населення Швеції про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій. Також, до структури MSB входять інші функціональні управління: забезпечення нагляду, попередження виникнення надзвичайних ситуацій, міжнародного співробітництва, забезпечення заходів у випадку надзвичайних ситуацій, а також адміністративні підрозділи: юридичний та з питань співробітництва з країнами ЄС. Керівником агентства є Генеральний директор, який входить також до керівного органу MSB — правління [5].

Система готовності до НС у Швеції направлена на захист здоров'я і життя, життєво важливої інфраструктури від всіх видів ризиків і загроз на підставі оцінювання небезпеки виникнення НС та готовності до реагування на них, також програм планування, профілактики, реагування та відновлення, забезпечення готовності. Ця система, в першу чергу, ґрунтується на засадах відповідальності публічних органів за реалізацію заходів із попередження надзвичайних ситуацій, вчасне реагування на них та ліквідації їх наслідків.

На регіональному рівні, округи адміністративних рад координують діяльність структур цивільного захисту та виступають у якості координаційного центру між державою та приватним сектором, зі ЗМІ під час ліквідації наслідків стихійних лих та надзвичайних ситуацій. Шведські муніципалітети мають великий рівень автономії на місцевому рівні в подоланні НС, муніципалітети несуть повну відповідальність за організацію цивільного захисту та керівництво з ліквідації надзвичайних ситуацій на місцевому рівні. За таких обставин муніципальна влада має сприяння і допомогу з боку керівництва округу. Пожежна безпека та рятувальні роботи, також відносяться до повноважень муніципалітетів. Крім того, кожен муніципалітет несе відповідальність за цивільну оборону та екстрену мобілізацію. Водночас муніципальна влада контролює діяльність, яка небезпечна для навколишнього середовища, фінансує рятувальні служби [7].

Аналіз досвіду європейських країн показує необхідність організації спільних дій під час реагування на значні надзвичайні ситуації, коли держава-член Євросоюзу виявилася неспроможною забезпечити подолання наслідків НС. За даних умов країни ЄС вживають спільні організаційні заходи що регламентуються європейськими органами ЦЗ, особливо на дальніх територіях країн — членів Європейського Союзу. Рішеннями держав Євросоюзу, створено і передбачено застосування Глобальної системи спостережень за можливими небезпеками і постійні супутники країн ЄС.

Окрім того, позитивним є досвід європейських країн щодо перерозподілу прав, відповідальності, видатків між центральними та місцевими органами управління на користь останніх, унаслідок чого збільшується відповідальність місцевих органів влади та громад. Ефективним зарубіжним моделям системи ЦЗ властиві такі риси [7]:

- пріоритетом системи ЦЗ регіонів в європейських країнах, в сучасних умовах є не ліквідація, а прогнозування, моніторинг і, у разі можливості, попередження НС. Водночас слід зважати на те, що витрати коштів на попередження НС зазвичай є принципово нижчими порівняно з витратами на усунення негативних наслідків НС;

- управління регіональними системами ЦЗ в більшості європейських країн здійснюється на урядовому рівні безпосередньо, або через МВС, або через спеціально створені органи державної влади, які мають статус агентств;

- у розпорядженні органів управління ЦЗ перебувають значні сили й засоби, укомплектовані професійними пожежниками та рятувальниками, які характеризуються високим ступенем оснащення. Водночас паралельно активно залучаються добровільні пожежні та аварійно-рятувальні команди, які за чисельністю в декілька раз перевищують професійні;

- у багатьох країнах найбільший обсяг завдань щодо організації та забезпечення, у тому числі фінансового, пожежних, аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт, покладається на місцеві органи.

Таким чином, країни ЄС накопичили значний досвід створення й функціонування ефективних систем ЦЗ та їх фінансового й ресурсного забезпечення. Використання цього досвіду у процесі реформування служби цивільного захисту України сприятиме підвищенню її результативності та дієвості в умовах як мирного часу, так і в разі потреби військового характеру. Досвід іноземних країн щодо попередження їх виникнення та ліквідації наслідків є актуальним для вивчення та впровадження в Україні. Зазначене підкріплюється з однієї сторони — аналізом розвитку цивільного захисту в зарубіжних державах, а з іншої — наслідками реформування системи цивільного захисту України, що проходить поволі, внаслідок чого кількість надзвичайних ситуацій та масштабність їх наслідків збільшується, що викликає хвилювання в суспільстві.

Зростання ступеня небезпек та збільшення загальної потреби розв'язання численних практичних проблем у сфері ЦЗ регіонів, потребує постійних трансформацій механізмів управління та інституціональних засад функціонування системи цивільної безпеки, які до цього часу не є усталеними, остаточно сформованими. Визначальними причинами виникнення НС в регіонах є значний техногенний тягар територій, значна фізична зношеність та моральний застарілість основних виробничих фондів більшості підприємств, незадовільна утилізація відходів, недостатність професійної підготовки кадрів, низький рівень застосування прогресивних ресурсозберігаючих і екологічнобезпечних технологій, ігнорування економічних факторів, вимог, стандартів тощо.

Ефективність територіальної політики цивільної безпеки, реалізація заходів із попередження виникнення надзвичайних ситуацій базується виключно на прогнозуванні і моніторингу надзвичайних ситуацій. Статтею 43 Кодексу цивільного захисту України передбачено концепцію створення зазначеної системи, втім, вона сьогодні не реалізована в повному обсязі. Навіть без залучення додаткових фінансових ресурсів, реалізація системи заходів можлива при належних організаційних заходах, пов'язаних з підвищенням компетентностей очільників територіальних органів управління системи цивільного захисту, які мають низький рівень підготовки у сфері цивільного захисту, не знають ключових положень Кодексу цивільного захисту. Зважаючи на це, їх практичні дії з організації реагування на надзвичайні ситуації, з вирішення інших питань цивільного захисту відбувається недостатньо ефективно [2].

Досвід реалізації політики цивільної безпеки регіонів в іноземних державах показує необхідність розробки й застосування прогнозно-моделюючих комплексів або комп'ютерних програм моделювання і підтримки рішень, у разі виникнення найбільш ймовірних надзвичайних ситуацій, що притаманні тому чи іншому місту, наприклад: аварія з викидом небезпечних хімічних речовин, повінь тощо.

В Житомирській області дії організацій, установ та підприємств зорієнтовані на реалізацію вимог нормативно-правових документів у сфері ЦЗ, підтримання в готовності органів управління і сил ЦЗ до виконання завдань за призначенням. Головні завдання та основні напрямки роботи в сфері ЦЗ області визначаються Планом основних заходів ЦЗ, який щороку затверджується розпорядженням голови обласної державної адміністрації. Відповідно до вказаного плану, виконання вимог нормативно-правових актів в сфері ЦЗ та з метою перевірки практичної готовності органів управління та сил ЦЗ області до реагування на НС проводяться командно-штабні навчання з органами управління та силами ЦЗ районних ланок.

На регіональному рівні, недостатня ефективність політики цивільної безпеки, пов'язана з недостатнім фінансуванням, формальною роботою місцевих інвентаризаційних комісій, недостатньою роботою з власниками захисних споруд приватної форми власності щодо проведення технічної інвентаризації належних їм захисних споруд та відсутність важелів впливу на цих суб'єктів господарювання. Проводиться й певна робота щодо вирішення питання забезпечення населення і працівників спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами дозиметричного і хімічного контролю, радіаційної та хімічної розвідки. В регіонах України проводиться значна робота по реалізації основних завдань політики цивільної безпеки. Але, разом з тим, автоматизована система цивільного оповіщення (СЦО) залишається в незадовільному стані, оскільки технічно і морально застаріла. Для її покращення прийнята Концепція, що забезпечує розвиток та технічну модернізацію систем цивільної безпеки за допомогою загальнодержавних, територіальних та місцевих автоматизованих СЦО, які сповіщають населення територіальних громад про загрозу виникнення або виник-

нення НС, яка наближена до європейських стандартів [3].

Розбудова сучасної та дієвої системи цивільної безпеки в регіонах, вдосконалення державного управління у цій сфері вимагають вжиття додаткових організаційних та практичних заходів з розв'язання існуючих проблемних питань. Зокрема передбачаються заходи делегування додаткових повноважень у сфері цивільного захисту на територіальний рівень, вдосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади, врегулювання цих та інших питань шляхом внесення змін до чинного законодавства тощо. Передача більшості повноважень і ресурсів до територіальних громад викликала ряд позитивних і негативних наслідків у безпеці життя громадян, тому повинна бути побудована елементарна і логічна система місцевого самоврядування, відповідно до вимог чинного законодавства. Саме тому, створення системи цивільної безпеки територій від НС, що спроможна гарантувати безпеку людини, є одним із інноваційних інструментів реформування адміністративно-територіального устрою держави.

Ефективність системи цивільної безпеки в територіальних громадах, їх сталий соціально-економічний розвиток та зростання добробуту населення практично неможливі без вирішення питань безпеки життєдіяльності людини, її захисту від надзвичайних ситуацій на місцевому рівні. Основними завданнями, що сформувалися перед новоствореними громадами, відносно створення якісно нової, дієвої та орієнтованої на європейські стандарти системи цивільної безпеки на місцях є вчасне надання інформації населенню про ступінь загроз, створення комісії з питань цивільного захисту, створення місцевих пожежних охорон, формування системи контролю, розвиток інструментів евакуації населення у безпечні райони, їх розміщення, удосконалення системи укриттів населення у захисних спорудах, формування систем радіаційного, хімічного, біологічного, медичного, психологічного захисту населення, створення системи забезпечення життєдіяльності постраждалих від НС, організація робіт з запобігання, реагування на НС.

Подальше удосконалення єдиної державної системи цивільної безпеки, перегляд існуючого порядку нагляду і контролю в галузі пожежної та техногенної безпеки, попередження НС та запобігання пожеж, значне збільшення мережі пожежних команд на місцях та приєднання волонтерів для забезпечення пожежної охорони, запровадження добровільного страхування, це все задача місцевих органів влади та територіальних громад. Важливим є питання пожежної охорони громади, зокрема утворення місцевих пожежних команд в територіальних громадах, оповіщення і інформування населення про загрозу або виникнення НС, евакуації (прийому постраждалого населення з інших територій) або укриття в захисних спорудах.

На перший план виходить підготовка та навчання населення діям при небезпеці та виникненні НС на території громади. Важлива роль на цьому напрямку належить навчально-методичним центрам сфери цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, які

функціонують в усіх регіонах України. Науково-методичне забезпечення їх діяльності здійснює Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, який виконує функції головного навчально-методичного центру сфери цивільного захисту. Реалізація вищезазначених повноважень дасть можливість громадам бути спроможними та самодостатніми у забезпеченні життєдіяльності свого населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Дієва система цивільної безпеки в Україні, вдосконалення державного управління у цій галузі вимагає вжиття додаткових практичних та організаційних заходів з вирішення існуючих проблемних питань. Ця вагомасправа налагодить стабільний соціальний розвиток суспільства, сприятиме подальшому зростанню цивільної безпеки [4].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Зміни адміністративно-територіального устрою України, завершення децентралізаційних процесів, реформ місцевого самоврядування, дали можливість змінити повноваження, розподілити функціональні обов'язки повноважень в процесі виконання завдань цивільної безпеки населення і територій, організувати співпрацю функціональних та територіальних підсистем. Територіальні громади повинні створити економічне підґрунтя для достатньої економічної активності на власній території, забезпечити належний рівень життя та економічної безпеки населення. Територіальна підсистема системи цивільної безпеки включає самостійні ланки територіальних громад, має забезпечити реалізацію державної політики та ефективно виконання завдань у сфері цивільного захисту на обласному рівні. Для спроможності захищати своє населення і території від надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального і воєнного характеру об'єднанням територіальних громад пропонується здійснити наступні заходи.

Значну роль у формуванні систем цивільної безпеки на місцях має зіграти паспортизація ризиків виникнення надзвичайних ситуацій в межах своєї території та дій у разі їх виникнення. В цих паспортах відобразити аналітичні дані можливого розвитку подій і загальну об'єктивну інформацію щодо спроможності реагування сил громади з застосуванням наявних технічних засобів. Більшості регіонам України притаманними є пожежі у природних екосистемах, метеорологічні НС, пожежі, аварії (катастрофи) на транспорті, вибухи, зношеність інженерних мереж, геологічні НС. Саме тому, на місцевому рівні потрібно організувати ведення паспортів ризиків виникнення надзвичайних ситуацій з вичерпним відображенням всіх наявних на цих територіях рятувальних засобів та перспективами їх застосування для рятувальних робіт. Весь час проводити аналіз достовірних причин виникнення НС і висвітлювати результати з рекомендаціями щодо майбутніх запобіжних заходів.

Таким чином, місцева система цивільної безпеки повинна розробляти та організовувати реалізацію

програм та планів заходів, в тому числі які направлені на забезпечення техногенної та пожежної безпеки, захист населення і територій від НС та попередження їх виникненню, проводити заходи, які направлені на забезпечення постійної діяльності і суб'єктів господарювання, які відносяться до сфери їх управління, в особливий період, організовувати проведення робіт з ліквідації наслідків НС на відповідній території громади, а також хімічного, радіаційного, медичного, біологічного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків таких ситуацій.

Література:

1. Труш О. О. Досвід побудови та діяльності систем ЦЗ країн-членів ЄС Північної Європи та Норвегії. Державне будівництво, 2009. № 2. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_2_50
2. Кодекс цивільного захисту від 02.10.2012 № 5403.
3. Гучек П. Й. Моделі, методи та інформаційні технології керування службою надзвичайних ситуацій регіонального рівня: дис. д.техн.н.: 05.13.06 / ДВНЗ "Херсонський державний технічний університет". — Херсон, 2016. — 332 с.
4. Андреев С. О. Організаційно-правовий механізм державного управління цивільним захистом на регіональному рівні: недоліки та шляхи усунення. Актуальні проблеми державного управління. 2008. № 2. 418—427 с. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_57
5. Практичний poradnyk z realizatsii osnovnykh zakhodiv tsyvil'nogo zakhystu v umovakh reformuvannya mistsevoho samovriaduvannya ta terytorial'noi orhanizatsii vlady v Ukraini [M.V. Biloshyts'kyj, O.Ya. Leshchenko, V.I. Mazurenko, M.O. Maurov, V.M. Mykhailov, A.M. Mul, H.M. Romanuk]; za zag. red. P.B. Voлянського. К.: ІДУЦЗ, 2016. 64 с.
6. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 р. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
7. Ковальчук В. М. Теоретичні підходи до організації систем ЦО країн НАТО в контексті адаптації їх досвіду для України. Ефективність державного управління, 2015. Вип. 42. С. 85—93.

References:

1. Trush, O. O. (2009), "Experience in building and operating the CC systems of the EU member states of Northern Europe and Norway", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_2_50
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "Code of Civil Protection of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
3. Huchek, P. J. (2016), "Models, methods and information technologies of the management of regional emergency services", Abstract of Ph.D. dissertation, Technical sciences, Kherson National Technical University, Kherson, Ukraine.
4. Andreiev, S. O. (2008), "Organizational and legal mechanism of state management of civil protection at the regional level: shortcomings and ways to eliminate", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*. vol. 2,

pp. 418—427, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_57

5. Biloshyts'kyj, M.V., Leschenko, O.Ya., Mazurenko, V.I., Maiurov, M.O. and others (2016), *Praktychnyj poradnyk z realizatsii osnovnykh zakhodiv tsyvil'nogo zakhystu v umovakh reformuvannya mistsevoho samovriaduvannya ta terytorial'noi orhanizatsii vlady v Ukraini* [Practical guide to the implementation of basic measures of civil protection in the context of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine], IDUTsZ, Kyiv, Ukraine.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On National Security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>

7. Koval'chuk, V. M. (2015), "Theoretical approaches to the organization of NATO CO systems in the context of adapting their experience for Ukraine", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 42, pp. 85—93. *Стаття надійшла до редакції 27.05.2022 р.*

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292